

Historiantutkija, yhteiskuntatieteiden tohtori Jaana Luttisen puhe Alli Nissisen juhlaseminaarissa Iisalmissa 17.9.2016

Ensimmäisten joukossa

Suomessa koettiin katovuosia 1860-luvulla, vuosi 1868 erityisen kauhea. Kuolleisuus oli korkea, ja nälkäiset kiersivät talosta taloon. Syötiin pettua ja petäjää. Ne olivat kolkkoja aikoja.

Allin maanviljelijäisä **Paavo Nissinen** oli Iisalmen pitäjän hätäapulautakunnan puheenjohtaja. Alli näki jo pienenä, että asioihin voi vaikuttaa. Hänellä oli vahva sosiaalinen omatunto.

Toisaalta 1860–1870-luvut olivat maailman avautumisen aikaa. Vastaperustettu Iisalmen kauppala kehittyi, ja avattiin Nerכון ja Ahkiolahden kanavat, jotka paransivat kulkuyhteyksiä. Nissisen perheessä luettiin sanomalehtiä, ja äiti opetti Allin lukemaan.

Kuopioon oli perustettu vuonna 1879 Itä-Suomen ensimmäinen suomalainen tyttökoulu. Alli kirjoittautui oppilaaksi 12-vuotiaana omasta aloitteestaan, selvitti pääsykokeet ja aloitti koulun 15 muun tytön kanssa. Tuolloin maassa oli neljä suomenkielistä tyttökoulua, joten Alli oli harvojen ja valittujen joukossa.

Opetusohjelma poikkesi poikakoulujen ohjelmasta. Tytöille ei opetettu esimerkiksi logiikkaa tai korkeampaa matematiikkaa. Tyttökoulussa ei voinut suorittaa ylioppilastutkintoa, joten opinnoilla ei päässyt yliopistoihin.

Kouluvuosinaan Alli tutustui Minna Canthin perheeseen. Minnalla oli iso merkitys ensimmäisille naisasianaisille. ”Rohkeutta ja uskallusta olet sinä meille perinnöksi jättänyt”, kirjoitti Alli Minna Canthille, ”jalolle esitaistelijalle”, osoittamissaan muistosanoissa.

Itsenäistä elämää

Saatuaan tyttökoulun päästötodistuksen Alli lähti opiskelemaan opettajaksi ja valmistui vuonna 1888. Hänestä olisi voinut tulla myös sairaanhoitaja, kanslisti tai postineiti. Nämä ammatit olivat tyypillisiä naimattomien säätyläisnaisten ratkaisuja.

Valmistuttuaan Alli meni töihin Lucina Hagmanin valmistavaan kouluun. Kaksivuotinen koulu valmisti lapsia oppikoulun kokeisiin. Yhtenäiskouluun mukaan tytöille ja pojille oli sama opetussuunnitelma. Alli korosti leikin ja voimistelun merkitystä oppimisessa. Hän kannusti kirjojen pariin: ”Lukeminen on sivistyksen avain.” Itse hän kirjoitti oppikirjoja ja käänsi niitä muista kielistä.

Alli eli taloudellisesti riippumatonta ja itsenäistä elämää. Se oli mahdollista vain naimattomille, ansiotyössä oleville yli 25-vuotiaille naisille. Naimisissa olevista naisista tuli miehen holhouksen alaisia.

Koti, uskonto ja isänmaa

Alli Nissinen oli ensimmäisiä suomenkielisiä lastenkirjailijoita ja ensimmäistä naiskääntäjien sukupolvea. Kirjailijana hän oli kansanvalmistaja enemmän kuin taiteilija. Hän kirjoitti kodista ja perheestä. Koti oli hänelle yhteiskunnan perusyksikkö.

Hän kannatti konservatiivisia arvoja: koti, uskonto, isänmaa. Hyvässä kodissa vallitsi puhtaus, raittius, siveellisyys ja rauha. Tärkeitä olivat myös tottelevaisuus, totuuden rakastaminen ja työnteko; rakastava syli, koti ja pihapiiri.

Alli Nissisen arvomaailmassa äiti on kodin sydän ja sielu. Hän pitää kaikista huolen, hänen puoleensa voi aina kääntyä. Isällä oli perheen elatuksen murheet. Emäntä on arjen pyörittäjä. Maailmankuva oli talonpoikainen: mies ja nainen tekevät rinnakkain työtä yhteiseksi hyväksi.

Allin ajatukset tulee asettaa aikaansa. Silloin missiona oli, että Suomi nousee ja pitää pintansa.

Turha nurista, jos ei vaikuta

Sortovuosina, 1800–1900-lukujen vaihteessa, venäläistämispolitiikka uhkasi suomen kielen, sananvapauden ja Suomen autonomian asemaa. Emäntälehdessä ensimmäinen pääkirjoitus vuonna 1902 huokui isänmaallista tehtävää; se oli aika rohkeaa.

Vuonna 1906 saatiin Suomeen yleinen ja yhtäläinen äänioikeus. Alli patisti naisia osallistumaan politiikkaan, kun oikeudet kerran oli saatu. Hän ei kannattanut naisten puoluetta, vaan uskoi, että parhaiten pystyy vaikuttamaan olemassa olevien puolueiden kautta.

Kansanedustajaehdokkaana hän kiersi maakuntaa puhumassa. Hän, kuten muutkin yhteiskunnalliseen toimintaan osallistuvat naiset, sai kokea julkista ivaa ja pilkkaavia lehtikirjoituksia.

Alli Nissinen pääsi niin pitkälle, kuin naisen sinä aikana oli mahdollista.

Allin mielestä yhteiskunnallinen toiminta ei rajoitu kotiin. Käsissä oli koko maan onni, vauraus ja kehitys. Hänelle naisasia oli kansalaisoikeuskysymys. Omasta kokemuksestaan hän tiesi, että nainen voi kehittää itseään.

Yhteiskunta tarvitsee naisen panosta. Täytyy seurata ajankohtaisia asioita, lukea sanomalehtiä ja kirjallisuutta, ottaa selvää asioista ja muodostaa oma mielipide. On turha nurista, jos ei itse vaikuta.

– Naisten on oltava selvillä asemastaan ja toimittava yhdessä, julisti Alli.